

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра історії держави і права України і зарубіжних країн

ПРОГРАМА

варіативної навчальної дисципліни

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий) рівень.

Ступінь вищої освіти – доктор філософії.

Галузь знань – 08 «Право».

Спеціальність – 081 «Право».

Харків – 2020

Програма варіативної навчальної дисципліни **«Актуальні питання історії держави і права»** для аспірантів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 48 с.

Розробник:

Шигаль Денис Анатолійович – доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн, кандидат юридичних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
протокол № 6 від 25 червня 2020 р.

Завідувач кафедри

В. Д. Гончаренко

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Опис навчальної дисципліни.....	8
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	9
4. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни.....	30
4.1. Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять.....	30
4.2. Самостійна робота здобувачів вищої освіти.....	32
4.3. Освітні технології та методи навчання.....	33
4.4. Форми педагогічного контролю та система оцінювання якості сформованих компетентностей за результатами засвоєння навчальної дисципліни.....	34
4.5. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	38
Додаток 1. Карта предметних компетентностей з навчальної дисципліни.....	43
Додаток 2. Карта результатів навчання здобувача вищої освіти, сформульованих у термінах компетентностей.....	46
Додаток 3. Матриця зв'язків між модулями навчальної дисципліни, результатами навчання та предметними компетентностями в програмі навчальної дисципліни.....	48

1. ВСТУП

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Актуальні питання історії держави і права».

Метою навчальної дисципліни є формування предметних компетентностей у сфері методології науки історії держави і права; методики і техніки проведення історико-правових досліджень; поглибленого вивчення найбільш дискусійних і суперечливих питань історії держави і права України та зарубіжних країн; етики викладання історії держави і права як навчальної дисципліни; дослідження теоретико-правового та історико-правового рівнів пізнання, а також розвитку умінь по їх інтегративному поєднанню в ході наукової діяльності.

Завдання навчальної дисципліни:

- виявлення історичних закономірностей в межах предметної сфери науки історії держави і права;
- характеристика методики і техніки дослідження в галузі історії держави і права;
- розкриття сутності діалектичних категорій, що мають значення у контексті історико-правового пізнання;
- формулювання найбільш дискусійних питань загальної історії держави і права;
- розкриття сутності форм держави, а також специфіки революційного та еволюційного шляхів розвитку на конкретних історичних прикладах;
- виокремлення конкретних типів технологічних укладів та відображення їх впливу на динаміку суспільного розвитку;
- аналіз джерел права в контексті еволюції суспільно-економічних відносин.

1.2. Місце навчальної дисципліни в структурі освітньо-професійної програми. Навчальна дисципліна «Актуальні питання історії держави і права» є складовою освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього

(освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії) зі спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»). Ця навчальна дисципліна є варіативною дисципліною, яку здобувач вільно вибирає для вивчення і яка забезпечує оволодіння додатковими знаннями, навичками і уміннями у сфері методології та науки історії держави і права.

Практичне формування предметних компетентностей цієї дисципліни спирається на знання, уміння та навички, отримані при вивченні насамперед таких навчальних дисциплін як «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Теорія держави і права», «Організація судових і правоохоронних органів». Основні положення цієї навчальної дисципліни можуть застосовуватися при вивченні інших правових дисциплін.

1.3. Предметні компетентності, які мають бути сформовані в результаті вивчення навчальної дисципліни «Актуальні питання історії держави і права»:

ПК–1.	Уміння виокремлювати головні проблеми методології та науки історії держави і права.
ПК–2.	Навички практичного застосування основних і додаткових методологічних підходів науки історії держави і права під час роботи з історико-правовим матеріалом.
ПК–3.	Здатність до формулювання альтернативних поглядів під час оцінювання складних історико-правових явищ.
ПК–4.	Уміння всебічно тлумачити першоджерела з історії держави і права.
ПК–5.	Здатність використовувати під час дослідження головних проблем науки історії держави і права в повному обсязі її методологічний інструментарій.
ПК–6.	Уміння застосовувати основні загальнонаукові та спеціально-наукові методи історії держави і права під час формування теоретичних узагальнень і категоріального апарату юридичної науки.
ПК–7.	Здатність до самостійної роботи з історико-правовими документами та їх компетентного тлумачення.
ПК–8.	Уміння працювати з бібліотечними ресурсами та інформаційними мережами з метою залучення нових джерел з історії держави і права.
ПК–9.	Здатність робити широкі теоретичні узагальнення з актуальних питань історії держави і права та публічно відстоювати власну точку зору.
ПК–10.	Здатність до постійного розвитку мотиваційних навичок з поглиблення знань з історії держави і права.

ПК–11.	Знання методології і специфіки проведення комплексної наукової роботи з історії держави і права.
ПК–12.	Уміння виокремлювати та формулювати найбільш дискусійні питання історії держави і права.
ПК–13.	Уміння характеризувати теорію, методику і техніку основних засобів наукового пізнання, що використовуються історико-правовою наукою.
ПК–14.	Здатність використовувати у повному обсязі під час проведення досліджень історико-генетичний, історико-порівняльний та історико-типологічний методи спеціально-наукового пізнання.
ПК–15.	Розуміння впливу глобалізації та її наслідків у вигляді інтернаціоналізації права у новітній історії України та зарубіжних країн.
ПК–16.	Уміння виокремлювати головні історичні етапи конституціоналізації українського і зарубіжного права.
ПК–17.	Здатність характеризувати основні способи вирішення юридичних колізій на різних історичних стадіях державно-правового розвитку України і зарубіжних країн.
ПК–18.	Знання герменевтичних прийомів і способів інтерпретації історико-правових документів.

Експлікацію загальних і професійних компетентностей подано в карті предметних компетентностей (див. Додаток 1).

1.4. Результати навчання, які повинен демонструвати здобувач вищої освіти в результаті вивчення навчальної дисципліни «Актуальні питання історії держави і права»:

РНС НД–1.1.	Демонструвати знання й розуміння основних етапів становлення і розвитку історико-правової науки.
РНС НД–1.2.	Демонструвати знання й розуміння періодизації історичного процесу глобалізації.
РНС НД–1.3.	Пояснювати способи і можливості застосування загальнонаукових та спеціально-наукових методів історико-правової науки у практичній дослідницькій діяльності.
РНС НД–1.4.	Демонструвати уміння обґрунтовувати і розробляти теорію, методику і техніку конкретно-проблемних методів історико-правового пізнання.
РНС НД–1.5.	Демонструвати знання і розуміння основних методологічних прийомів інтерпретації історико-правових документів, включаючи методику їх перевірки на фальсифікацію.
РНС НД–1.6.	Демонструвати розуміння зародження і генезису основних напрямів правової глобалізації та інтернаціоналізації.
РНС НД–1.7.	Визначати складові юридичної техніки, властиві кожному періоду історії держави і права України.

РНС НД–2.1.	Демонструвати знання й розуміння еволюції концептуальних засад осмислення найбільш дискусійних питань історії держави і права.
РНС НД–2.2.	Демонструвати знання й розуміння напрямків історичного розвитку національних правових систем та впливу на них процесів глобалізації.
РНС НД–2.3.	Відшуковувати конкретні приклади взаємодії юридичної науки і юридичної практики на кожному з головних етапів розвитку історії держави і права України і зарубіжних країн.
РНС НД–2.4.	Демонструвати вміння формулювати нові гіпотези та висувати нові точки зору на найбільш дискусійні питання історії держави і права.
РНС НД–2.5.	Проводити на практичному рівні герменевтичний аналіз першоджерел з історії держави і права.
РНС НД–2.6.	Визначати правові механізми реалізації права на різних історичних етапах державно-правового розвитку України і зарубіжних країн.
РНС НД–2.7.	Характеризувати процес правотворчості відповідно до основних схем періодизації історії держави і права України і зарубіжних країн.

Експлікацію результатів освоєння навчальної дисципліни і результатів навчання за спеціальністю освітньо-наукової програми подано в карті результатів навчання, сформульованих у термінах компетентностей (див. **Додаток 2**).

1.5. Модуляризація компетентнісно-орієнтованої програми навчальної дисципліни.

Експлікацію модуляризації компетентнісно-орієнтованої програми навчальної дисципліни подано в матриці зв'язків між модулями навчальної дисципліни, результатами навчання та предметними компетентностями (див. **Додаток 3**).

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів ЕКТС: 7</p> <p>Кількість модулів: 2</p> <p>Загальна кількість годин: 210</p> <p>Тижневих годин: аудиторних – 4; самостійної роботи здобувача - 10</p> <p>Дисципліна варіативна</p> <p>Вивчається в третьому семестрі</p>	<p>Рівень освіти – третій (доктор філософії)</p> <p>Галузь знань – 08 «Право»</p> <p>Спеціальність – 081 «Право»</p>	<p>Модуль 1 Лекції: 18 год. Семінарські заняття: 18 год. Самостійна робота: 90 год.</p> <p>Модуль 2 Лекції: 12 год. Семінарські заняття: 12 год. Самостійна робота: 60 год.</p> <p>Види контролю: – поточний контроль; – підсумковий контроль знань – іспит.</p>

За своїм змістом навчальна дисципліна включає два тематичні модулі: 1) методологія історико-правових досліджень; 2) основні проблеми історії держави і права. Всі розглядувані проблеми мають важливе наукове, юридичне і соціальне значення у сучасних умовах. Вивчення цієї дисципліни забезпечує: 1) набуття розширених, поглиблених і систематизованих знань у сфері методології науки історії держави і права; 2) поглиблене розуміння основних проблемних питань науки історії держави і права.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Об'єкт і предмет науки історії держави і права. Об'єкт науки історії держави і права. Предмет історико-правового пізнання. Співвідношення об'єкта і предмета. Поняття історичної закономірності. Види закономірностей. Закономірності виникнення, розвитку і занепаду державно-правових систем.

Багатоступеневість та багаторівневість предмета історико-правового пізнання. Конкретне, індивідуальне, унікальне, загальне, динамічне та статичне як складові категрії предмета науки історії держави і права.

Теоретико-правовий та історико-правовий рівні наукового пізнання, їх взаємовплив та взаємообумовленість. Емпіричне та теоретичне пізнання у науці історії держави і права.

Поняття історичного простору як сукупності природно-географічних, економічних, політичних та суспільно-культурних процесів, що протікають на певній території. Історичний час як послідовність подій, що утворюють часовий ряд. Історичний факт як реальна подія минулого. Прості та складні історичні факти. Встановлення історичних фактів. Інтерпретація історичних фактів та її принципи.

Поняття правової реальності як категорії, що охоплює всі правові явища. Генезис права та історичні типи права. Право та історія.

Структура історико-правового пізнання. Субстратні, релятивні та дипольні елементи пізнання. Пізнавальні рівні та їх ієрархія. Функції історико-правового пізнання.

Категоріальний апарат науки історії держави і права. Поняття діалектики як форми і способу рефлексивного теоретичного мислення. Можливості діалектики у пізнанні історії державно-правових явищ. Критика

діалектики. Категорії діалектики – парні поняття, що відображають «полярні» сторони явищ та процесів. Універсальність категорій діалектики.

Основні діалектичні категорії. Одиичне – загальне. Явище – сутність. Форма – зміст. Об’єктивне – суб’єктивне. Необхідність – випадковість. Можливість – дійсність. Причина – наслідок.

Діалектичні категорії науки історії держави і права.

Революційний та еволюційний (реформістський) шляхи державно-правового розвитку. Сутність, мета і значення революції. Причини і передумови революцій. Рушійні сили революції. Переваги і недоліки революційного способу трансформації держави і права. Еволюція держави і права як альтернативний варіант розвитку історичного процесу. Необхідні умови еволюційного напрямку соціально-економічного та державно-правового розвитку.

Історична постать та народні маси у історико-правовому контексті. Значення ролі особистості на різних етапах історичного розвитку. Соціо-культурні, психологічні, релігійні чинники у формуванні історичної постаті. Діяльність народних мас та її співвідношення з фактором історичної постаті.

Закономірне та випадкове в історичному процесі. Значення «випадковостей» в історичному процесі. Закономірність державно-правового розвитку та побудова відповідних моделей. Необхідність враховувати під час побудови моделей сценарій непередбачуваного розвитку подій. Дискусія про можливість прогнозування «випадкових» сценаріїв.

Військовий та дипломатичний шляхи розв’язання державно-правових суперечностей. Недоліки і переваги збройної агресії під час вирішення міжнародних конфліктів. Її наслідки для розвитку державно-правових систем глобального, регіонального та локального рівнів. Дипломатичні способи зняття протиріч, їх ефективність. Взаємообумовленість дипломатії і збройних сил.

Співвідношення права і моралі на різних етапах історичного розвитку. Взаємодія права і моралі. Протиріччя між правом і мораллю. Внутрішні та

зовнішні аспекти моралі. Право як юридично оформлена мораль. Єдність права і моралі. Вплив права і моралі на розвиток державно-правових явищ і процесів.

Періодизація історії держави і права: основні підходи. Періодизація історії держави і права як особливий вид систематизації, її поняття. Значення періодизації. Критерії періодизації. Схеми періодизації. Недосконалість будь-якої періодизації.

Хронологічна схема періодизації. Первісна епоха та її характеристика. Стародавній світ: особливості державно-правового розвитку. Середньовіччя. Держава і право у Новий і Новітній часи.

Формаційний підхід до періодизації та його обмеженість. Недоліки формаційного підходу. Умови застосування. Поняття формації як історичного типу суспільства, що базується на певному способі виробництва матеріальних благ. Рабовласницький, феодальний, буржуазний та соціалістичний періоди розвитку держави і права.

Цивілізаційна схема періодизації. Поняття цивілізації як відносно замкненого і локального стану суспільства, що відрізняється спільністю культурних, економічних, географічних, релігійних, психологічних та інших чинників. А. Дж. Тойнбі та його праця «Розуміння історії». Типи цивілізацій. Критика цивілізаційного підходу.

Інтегративне поєднання різних схем періодизації. Співвідношення формаційного та цивілізаційного підходів, дискусія про їх пріоритетність.

Нові можливості щодо структурування історичного процесу. Теорія технологічних укладів як сукупності сполучених виробництв, що мають єдиний технічний рівень та розвиваються синхронно. Цикли Кондратьєва та їх співвідношення з технологічними укладами. Світ-системний аналіз та його співвідношення з цивілізаційним підходом. Структурування історичного процесу за критеріями типу мислення, способу комунікації, екологічної трансформації, їх переваги та недоліки.

Методологія науки історії держави і права. Поняття, функції і значення методології науки історії держави і права. Епістемологія і гносеологія наукового пізнання історико-правової спрямованості.

Система методів, що використовуються наукою історії держави і права. Філософські методи. Загальнонаукові методи. Спеціально-наукові засоби пізнання. Конкретно-проблемні методи.

Поняття історико-правового методу як узагальнюючої категорії для всіх засобів та прийомів, що використовуються під час наукового дослідження з історії держави і права. Зміст та структура історико-правового методу. Специфіка історико-правового пізнання та її вплив на методологію науки історії держави і права.

Теорія історико-правового методу як центральний елемент його внутрішньої структури. Методика і техніка наукового дослідження з питань історії держави і права: загальна характеристика.

Наукові підходи до вивчення державно-правових явищ в історичному контексті, їх класифікація. Нові наукові підходи. Принципи як гносеологічно-методологічні засоби реалізації наукових підходів. Нормативно-регулятивний характер принципів.

Специфіка історичного підходу як головного напрямку реалізації дослідницьких завдань у галузі історико-правового пізнання. Ретроспективність історичного підходу. Асиметричність соціально-історичного часу та неспівпадіння історичного простору з географічним. Реконструктивність історичного підходу як неможливість безпосереднього почуттєвого сприйняття минулого.

Правовий підхід у методології науки історії держави і права. Право як специфічне явище суспільного життя. Нормативність права і способи тлумачення права. Необхідність використання різних способів інтерпретації історико-правових документів, урахування соціально-економічних, ідеологічних і політичних чинників прийняття історико-правових актів.

Технологія наукового дослідження з історико-правової проблематики. Структура наукового дослідження. Поняття технології дослідження. Специфіка наукової роботи з історико-правової проблематики.

Методика проведення історико-правового дослідження як сукупність випробуваних методів, прийомів і правил. Етапи реалізації методики. Техніка дослідження.

Принципи наукової роботи історико-правової спрямованості.

Обрання теми і постановка проблеми наукового дослідження з історії держави і права. Вибір наукових методів дослідження. Актуальність теми наукової роботи. Визначення новизни роботи.

Об'єкти історико-правового дослідження.

Формально-юридичні та юридико-змістовні критерії оцінки історико-правових джерел. Тлумачення джерел. Герменевтика як інтерпретація документів через розпізнавання та пояснення прихованого змісту текстів, їхніх образів та метафор.

Збирання та вивчення письмових джерел з проблеми дослідження. Картографічні, статистичні, канцелярські, особисті, художні, історичні та наукові письмові джерела. Їх характеристика. Формування категоріального апарату дослідження.

Проведення дослідження у відповідності з обраними методами. Залежність та обумовленість наукової роботи від конкретних методів.

Оцінка отриманих результатів та формулювання висновків дослідження.

Етика викладання історії держави і права як навчальної дисципліни.

Поняття викладацької етики. Права та обов'язки викладача у викладацькій діяльності. Права та обов'язки студента під час навчання.

Специфіка історії держави і права як навчальної дисципліни. Основні проблеми, що виникають в ході висвітлення питань з історії держави і права України і зарубіжних країн. Проблемні питання історії держави і права.

Принципи викладацької діяльності навчальних дисциплін історико-

правової спрямованості. Об'єктивність подачі навчального матеріалу. Неупередженість викладача. Дотримання принципу дискусійності під час викладання. Розумне обмеження дискусії. Необхідність висвітлення усіх можливих точок зору на проблемні питання з історії держави і права. Відсутність догматизму під час викладання навчального матеріалу.

Повага викладача до всіх учасників навчального процесу. Визнання за студентами права мати власні цінності, думки, а також вільно висловлювати їх.

Потреба підтримувати високий рівень компетентності викладача з історії держави і права. Необхідність постійного підвищення свого освітнього рівня, професійних знань та майстерності. Використання під час викладацької діяльності сучасних науково-методичних розробок у галузі викладання. Прийняття відповідальності за результати своєї роботи, підтримання авторитету свого навчального закладу.

МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Держава і право Стародавнього світу. Первісне суспільство і державні форми соціальної організації. Виникнення соціальної нерівності. Становлення держави. Формування права.

Загальне й особливе у виникненні та розвитку держави і права в країнах Стародавнього Сходу і країнах античного світу.

Виникнення держави в країнах Стародавнього Сходу. Утворення держави в Єгипті. Міста-держави Месопотамії. Династії Шан-Інь та Чжоу в Стародавньому Китаї. Утворення імперії Маур'я в Індії. Індодарійські коріння слов'янства.

Основні риси суспільно-економічного розвитку. Давньосхідна община. Кастовий лад у країнах Стародавнього Сходу: авілум і мушкенум Стародавнього Вавілону, система варн Стародавньої Індії. Правове становище рабів.

Дискусія про азіатський спосіб виробництва.

Державний лад, форми правління в країнах Стародавнього Сходу. Поняття східної теократії, її основні елементи.

Особливості державного ладу. Республіки Стародавньої Індії. Військова організація. Судовий устрій.

Основні закономірності виникнення та розвитку давньосхідного права. Зв'язок релігії з правом. Конфуціанство і легізм Стародавнього Китаю. Джерела права: Закони царя Хаммурапі, Закони Ману, Фацзін. Право власності. Правове регулювання договірних відносин. Особливості договору позики в Індії та Вавілоні. Шлюбно-сімейне право. Правове закріплення станово-кастового поділу суспільства. Злочини і покарання. Судовий процес.

Виникнення держави в країнах античного світу. Виникнення держави у Спарті. Особливості цього процесу.

Утворення Афінської держави. Реформи Тезея в Афінах. Синоїкізм. Реформи Солона і Клісфена. Демократизація державного ладу Афін у V ст. до н.е. Періодизація історії Римської держави. Боротьба патриціїв та плебеїв. Реформа Сервія Туллія. Встановлення аристократичної республіки.

Основні риси суспільного ладу в античних державах.

Правове становище різних груп населення в Спарті, Афінах і Римі. Античне рабство. Статус ілотів Спарті. Пекулій та колонат у Римі.

Розвиток державного ладу в країнах античного світу.

Військово-аристократичний характер політичної організації Спарті. Органи влади і управління: архагети, герусія, народні збори. Ефорат. Пережитки родового устрою в державному механізмі Спарті. Пелопонеська війна і криза політичної системи Спарті.

Афінська демократична республіка. Центральні органи Афінської держави: народні збори, рада п'ятисот, геліея, ареопаг. Державні посади і порядки їх заміщення. Армія. Організація судової влади. Занепад афінської демократи. Антична колонізація.

Державний лад Риму періоду Республіки. Види народних зборів, сенат, магістратура. Передумови переходу від республіки до імперії. Диктатура

Сулли. Перший і другий триумвірати. Суспільний та державний лад Риму в періоди принципату і доміанату. Реформи Діоклетіана та Константина. Римська поліція. Судоустрій. Поділ імперії на Західну і Східну. Падіння Західної Римської імперії.

Основні риси античного права.

Право Спарти. Закони Лікурга. Роль общинної власності. Шлюб і сім'я. Пережитки матріархату.

Джерела афінського права. Закони Драконта і Солона. Звичаєве право і закон. Власність і обмеження в розпорядженні нею. Право зобов'язань. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання.

Основні етапи розвитку римського права: найдавніший, класичний і посткласичний періоди. Джерела римського права. Квіритське (цивільне) право. Закони XII таблиць. Едікти магістратів. Преторське право. "Право народів". Імператорські конституції. Роль римських юристів у правотворенні.

Римське право найдавнішого періоду. Право власності. Манципація. Договір позики. Шлюб і сім'я.

Римське право класичного та посткласичного періодів. Поділ права на публічне і приватне. Розвиток права власності. Поняття і види зобов'язань. Шлюбно-сімейне право.

Злочини і покарання за римським правом.

Еволюція форм цивільного процесу: легісакційний процес, формулярний і екстраординарний.

Загальноісторичне значення римського права та його рецепція.

Держава і право Середніх віків. Основні закономірності виникнення й розвитку феодальної держави і права. Загальні та особливі риси феодального суспільства і держави в країнах Європи, Азії та Африки. Роль релігії у феодальному суспільстві.

Періодизація історії держави і права середніх віків.

Розпад первіснообщинного ладу і формування феодальних відносин у

племен Європи. Особливості виникнення держави у франків. Верденський договір 843 р. і утворення феодальної держави в Німеччині та Франції. Виникнення держави у англосаксів. Утворення феодальної державності у південних та західних слов'ян.

Ранньофеодальна монархія. Держава франків при Меровінгах і Каролінгах. Ранньофеодальна монархія в Англії, Франції та Німеччині у IX–XIII ст. Формування феодальних відносин. Суспільний лад феодальної Сербії та феодальної Чехії. Форми селянської залежності. Феодальна ієрархія. Сутність сюзеренітету-васалітету.

Особливості розвитку феодальних відносин у Східній Римській імперії (Візантії) та їх вплив на еволюцію державного ладу.

Державний лад європейських країн у період ранньофеодальної монархії. Королівська влада і центральні органи управління. Адміністративні та судові права феодалів. Розпад франкської імперії. Утворення «Священної Римської імперії» в Німеччині. Політична децентралізація Франції та Німеччини. Нормандське завоювання 1066 р. Англії та його значення для подальшого суспільного і політичного розвитку країни. Реформи Генріха II. Посилення королівської влади в Англії. Перше Болгарське царство (IX–XI ст.).

Друге Болгарське царство. Ранньофеодальна монархія в Польщі. Державний лад Візантії. Імператор. Центральний державний апарат і місцеве управління. Військова організація та суд.

Утворення Київської Русі. Державний лад. Вищі органи влади: великий київський князь, рада при великому князі. Удільні князі. З'їзди князів (снеми). Відносини сюзеренітету-васалітету. Двірцево-вотчинна система управління. Віче. Судові органи. Військо. Церковна організація.

Правове становище населення. Феодали. Бояри. Духовенство. Міське населення. Смерди. Закупи. Изгої. Холопи.

Джерела права Київської Русі: звичаєве право, князівське законодавство, міжкнязівські договори, постанови князівських з'їздів і вічевих зборів, договори Київської Русі з іноземними державами. Джерела церковного права:

церковні статuti Володимира і Ярослава, збірки канонічного права. «Руська Правда» – пам'ятка права Київської Русі.

Основні риси права. Право власності, зобов'язальне право, спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Поняття і види злочинів, мета і система покарань. Основні риси судочинства.

Зміни в державному ладі південно-західних земель у період поглиблення феодальної роздробленості і боротьби Русі проти навали кочових орд та інших іноземних загарбників (XIII–XIV ст.). Утворення і розвиток Галицько-Волинської держави.

Станово-представницька монархія. Зміни в суспільному ладі Франції у XIV–XVI ст. Становище селянства. Формування трьох основних станів: духовенства, дворянства і городян.

Політичне об'єднання Франції. Посилення королівської влади. Генеральні штати, їх структура, компетенція. Центральне і місцеве управління. Судова система.

Соціально-політична боротьба в Англії в кінці XII – на початку XIII ст. Велика хартія вольностей 1215 р. Утворення парламенту. Організація місцевого самоврядування. Еволюція судової системи.

Своєрідність у розвитку феодальної Німеччини. Збереження політичної роздробленості. «Золота булла» 1356 р. та її реакційна роль.

Станово-представницька монархія в Чехії та Польщі. Реформи Казимира Великого. Радомська Конституція 1505 р. Вальні сейми і сеймики. Конфедерації.

Приєднання українських земель до Великого князівства Литовського. Захоплення частини земель України Польщею. Кревська унія 1385 р. Городельська унія 1413 р. Люблінська унія 1569 р. Утворення держави Речі Посполитої. Берестейська церковна унія 1596 р. Зміни у соціально-економічному та правовому становищі українських земель.

Правове становище населення на українських землях. Князі, магнати, бояри, шляхта. Духовенство. Міське населення. Селянство, його верстви і

групи. Аграрна реформа 1557 р. і закріпачення селян.

Державний лад на території українських земель у складі Польщі, Литви і Речі Посполитої. Установлення нового адміністративно-територіального поділу. Ліквідація князівств і земель. Запровадження воєводств і повітів. Центральні і місцеві органи влади і управління в Україні. Судові установи.

Виникнення і розвиток міст. Боротьба за міське самоврядування. Міські республіки: Генуя, Флоренція, Ганзейський союз. Цехи і гільдії. Братства. Суд.

Абсолютна монархія. Соціально-економічний розвиток країн Західної Європи у XV–XVII ст. Зародження абсолютизму. Розпад феодальних станів. Зростання буржуазії.

Класичний абсолютизм Франції. Реформи кардинала Рішельє. Правління Людовіка XIV. Необмежений характер королівської влади. Створення бюрократичного апарату. Міське управління. Іntenдант поліції, юстиції та фінансів. Накази в «запечатаних конвертах». Організація постійної армії та поліцейської служби. Суд.

Незавершений характер абсолютизму в Англії. Взаємовідносини короля і парламенту. Таємна рада та Зоряна палата. Реформація та її наслідки. Міське самоврядування. Особливості військової організації. Судова система.

Селянська війна 1525 р. в Німеччині. Реформація та її наслідки. Князівський абсолютизм. Піднесення курфюрстів. Збереження політичної роздробленості Німеччини.

Основні риси феодального права в країнах Західної Європи. Партикуляризм.

Джерела феодального права. «Салічна правда», «Рипуарська правда», «Правда Іне». Французькі збірники кутюмів. Саксонське і Швабське зеркала в Німеччині. Розвиток королівського законодавства. Статутне право. «Кароліна» 1532 р. в Німеччині. Французький ордонанс 1670 р. Кодифікація Юстиніана у Візантії. Розвиток візантійського права в VIII–XIV ст. Еклога. Прохірон. Базиліки. Землеробський закон.

Основні пам'ятки права слов'янських держав. Болгарський «Закон

судний людям» 865 р. «Польська правда». Сербський «Законник благовірного царя Стефана» 1349 р. Польські статuti Казимира Великого, видані в 1347 р.

Канонічне право. Римсько-католицька церква в країнах Західної Європи. Інквізиція.

Розвиток міського права. Статuti вільних міст, цехів і купецьких гільдій. Магдебурзьке право.

Рецепція римського права в Західній Європі.

Право феодальної земельної власності: алод, фео́д і бенефіцій. Його основні принципи: ієрархічна структура, становий характер, обмеження в розпорядженні, особливий порядок спадкування. Злочини і покарання. Обвинувально-змагальна форма процесу і розшуковий (інквізиційний) процес.

Особливості феодального права Англії. «Загальне право» і «право справедливості». Статутне право. Феодальна поземельна власність. Майорат. Класифікація злочинів згідно з англійським правом. «Криваве законодавство» періоду абсолютизму.

Держава і право Нового часу. Основні закономірності переходу від феодального ладу до буржуазного. Різноманітність шляхів і форм утвердження буржуазної державності і буржуазного права.

Періодизація історії буржуазної держави і права.

Виникнення буржуазної держави і права. Причини і передумови буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці. Основні завдання буржуазних революцій та їх рушійні сили. Особливості північноамериканської революції і революції в Німеччині.

Буржуазна революція 1640–1658 рр. в Англії. Політичні течії в революції. Довгий парламент. Три етапи революції. Встановлення конституційної монархії. Перерозподіл власності. Проголошення республіки. Протекторат Кромвеля. «Знаряддя управління» 1653 р. Система органів влади і управління за часів протекторату. Військова диктатура Кромвеля. Реставрація Стюартів.

Революція 1775–1787 рр. у Північній Америці. Початок війни англійських

колоній за незалежність. Лойялісти. Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки 1776 р. Другий етап революції. Статті конфедерації і вічного союзу 1781 р. Мир з Англією 1783 р. – початок третього етапу революції. Повстання Д. Шейса. Розробка і прийняття Конституції США 1787 р. Білль про права 1791 р.

Буржуазна революція 1789–1794 рр. у Франції. Державно-правові ідеї Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є. Три основні етапи революції. Установчі збори. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. Конституція 1791 р. Втілення принципу розподілу влади. Законодавство конституціоналістів. Жирондистська республіка. Диктатура якобінців. Революційний уряд. Конвент та його комітети. Революційний трибунал. Армія. Соціально-економічні заходи якобінців. Аграрне та робітниче законодавство.

Переворот 9-го термідора і термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Уряд Директорії.

Буржуазна революція 1848–1849 рр. в Німеччині, її причини і передумови. Революційні виступи в Австрії та Пруссії. Франкфуртський парламент і Конституція 1849 р. Причини поразки революції, що не вийшла за межі першого етапу.

Підсумки і наслідки буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці.

Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. проти Речі Посполитої. Формування української держави. Причини та передумови входження Українсько-Козацької держави до складу Росії. Автономія України.

Наступ російського царату на права і вільності України. Органи самодержавного управління Україною. Малоросійський приказ, Перша Малоросійська колегія, Правління гетьманського уряду, Друга Малоросійська колегія.

Ліквідація української національної державності. Запровадження військового та адміністративно-територіального устрою в Україні відповідно до загальної централізованої системи управління Російською імперією. Соціально-

економічні і політичні наслідки скасування автономії України у складі Росії.

Розвиток буржуазної держави до початку XX ст. Англія. Формування буржуазної конституційної монархії в Англії. «Славна революція» 1688 р. Білль про права 1689 р. і Акт про упорядкування 1701 р. Основні принципи британського парламентаризму. Оформлення державного механізму буржуазної конституційної монархії. Виборчі реформи 1832 р. і 1867 р. Консерватори (торі) і ліберали (віги). Подальший розвиток державних структур. Реформи місцевого самоврядування. Поліція. Судова реформа 1875 р.

Основні зміни в політичній системі Англії в останній чверті XIX ст.

США. Соціально-економічний і політичний розвиток США наприкінці XVIII ст. – у першій половині XIX ст. Міссурійський компроміс 1820 р. Другий Міссурійський компроміс 1850 р.

Громадянська війна 1861–1865 рр. Законодавчі акти уряду А. Лінкольна: Гомстед-акт 1862 р. і Прокламація про звільнення рабів. Перемога Півночі. Реконструкція Півдня. Еволюція державного ладу. XIII–XV поправки до Конституції США. Зростання централізації. Посилення ролі Верховного Суду США. Еволюція державного ладу США у другій половині XIX століття. Конгрес. Президент США. Місцеве управління. Збройні сили. Поліція. Судова система США.

Франція. Соціально-політичний розвиток Франції у 1799 – 1870 рр. Переворот 18 брюмера (1799 р.) Наполеона Бонапарта. Конституція 1799 р. Консулат. Імперія Наполеона I. Створення централізованого бюрократичного апарату. Основні риси бонапартизму. Реставрація монархії Бурбонів. Хартія 1814 р. Липнева революція і Хартія 1830 р. Революція 1848 р. і проголошення Другої республіки. Конституція 1848 р. Державний переворот Луї Бонапарта (1851 р.) і Конституція 1852 р. Державний лад Другої імперії. Армія і поліція в системі бонапартизму.

Революція 18 березня 1871 р. Роль ЦК національної гвардії. Вибори і проголошення Паризької комуни. Злам буржуазної державної машини Комуною. Декларація «До французького народу» 19 квітня 1871 р. Державний

лад Паризької комуни та принципи її організації. Соціально-економічні заходи Комуни. Судова система.

Виникнення Третьої республіки у Франції. Партії і політична боротьба після загибелі Комуни. Конституційні закони 1875 р.

Німеччина. Соціально-політичні наслідки поразки буржуазної революції 1848 р. в Німеччині. Пруський шлях розвитку капіталізму. Об'єднання Німеччини через Пруську монархію. Створення Німецької імперії. Імперська Конституція 1871 р. Державний лад. Судова система. Панування Пруссії в Німецькій імперії.

Австрія і Австро-Угорщина. Перетворення Австрійської імперії на дуалістичну монархію – Австро-Угорщину. Управління Галичиною.

Російська імперія і Україна. Державний лад на території України у складі Російської імперії. Система самодержавних органів управління в Україні.

Селянська реформа 1861 р. Правове становище окремих верств населення. Дворянство, духовенство, купецтво, особисте і потомствене дворянство. Формування буржуазії і робітничого класу.

Буржуазні реформи в галузі державного будівництва і особливості їх проведення в Україні. Земська реформа 1864 р. Міська реформа 1870 р. Військова реформа. Поліцейська реформа. Судова реформа 1864 р. Контрреформи 80-90-х рр.

Становлення національних держав у Південно-Східній Європі. Утворення Румунського королівства. Конституція 1866 р. Виникнення Сербської держави. Утворення Болгарської держави. Тирнівська конституція 1879 р.

Японія. Реставрація Мейдзі – початок революційних перетворень в Японії. Буржуазні реформи 70–80-х рр. XIX ст. Зміни в політичній системі Японії. Виникнення політичних партій. Конституція 1889 р. Створення буржуазної системи управління. Збереження в державному апараті феодальних установ і традицій.

Китай. Велика селянська війна 1850–1864 рр. у Китаї. Криза політичної системи. Рух за введення конституційного правління наприкінці XIX ст. «400

днів» реформ. Три принципи Сунь Ятсена. Сінхайська революція 1911 р. Повалення Маньчжурської династії Цинь. Проголошення республіки.

Іспанські й португальські завоювання в Латинській Америці. Визвольна війна 1810–1826 рр. і утворення незалежних держав. Перші конституції латиноамериканських держав. Встановлення монархії у Бразилії. Конституція 1824 р.

Розвиток латиноамериканських держав у XIX ст.

Утворення політичних партій. Кауділізм і військові перевороти. Проголошення республіки в Бразилії у 1889 р. Конституційна нестабільність.

Розвиток буржуазного права до початку XX ст. Буржуазні революції XVII–XIX ст. і виникнення нових буржуазних правових систем. Сутність буржуазного права та його принципи. Основні системи буржуазного права: англосаксонська, континентальна (романо-германська) тощо.

Англосаксонська система права. Поступова трансформація феодального права Англії в буржуазне.

Створення в Англії основних інститутів цивільного буржуазного права. Джерела цивільного права: «загальне право» і «право справедливості». Англійська доктрина судового прецеденту. Статутне право. Збереження феодальної форми та архаїчних правових інститутів. Поділ власності на «реальну» та «особисту». Довірча власність (траст). Впровадження буржуазних принципів у традиційну англійську доктрину договору. Деліктне право та його особливості. Правовий статус торговельних компаній. Сімейне право. Специфічна система судових позовів.

Становлення і розвиток буржуазного кримінального права в Англії. Збереження феодальних кримінально-правових норм. Тричленна система злочинів. «Habeas corpus act» 1679 р. Лібералізація каральної політики.

Поширення англосаксонської системи права в країнах Британської колоніальної імперії. Вплив англосаксонської системи на виникнення і розвиток буржуазного права в США.

Континентальна система буржуазного права. Основні закономірності її

становлення. Радикальне скасування у Франції старих феодальних правових інститутів та розробка нової правової системи.

Джерела цивільного права Франції. Роль закону. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р. Торговельний кодекс Франції 1807 р. Австрійський цивільний кодекс 1811 р. Саксонське цивільне уложення 1863 р. Розробка і прийняття Німецького цивільного уложення 1900 р., його структура, особливості. Торговельний кодекс Японії 1899 р.

Основні інститути цивільного права в країнах континентальної системи права. Рівність перед законом, священність і недоторканність приватної власності, свобода договору, рівність сторін у договорі, його обов'язковість. Нові принципи сімейного права Цивільний шлюб.

Виникнення буржуазного кримінального права. Декрети революції та Кримінальний кодекс Франції 1791 р. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Імперський кримінальний кодекс Німеччини 1871 р. Кримінальний кодекс Японії 1880 р.

Розвиток буржуазного законодавства про працю. Закони про робітників та бідних в Англії. Законодавство про працю в США. Становище профспілок. Закон Ле-Шапельє 1791 р. у Франції. Законодавство 1884 р. про робітничі спілки. Закон про соціальне страхування 1883 р. в Німецькій імперії.

Регламентация дитячої та жіночої праці в Англії, Франції, США, Німеччині.

Джерела права на території України у складі Російської імперії. Специфіка застосування загальноросійського права в Україні. Цивільне право. Сімейне право. Кримінальне право. Судочинство.

Держава і право Новітнього часу.

Основні тенденції державного розвитку у XX ст. Світ на початку XX ст. Зміни на політичній карті Європи після Першої світової війни. Друга світова війна та її державно-правові наслідки.

Сполучені Штати Америки. Розвиток державно-монополістичного

капіталізму. Державне регулювання ринкових відносин. «Новий курс» президента Рузвельта і його основні заходи: відбудова банківсько-фінансової системи, відбудова промисловості, аграрна політика, боротьба з безробіттям. Двопартійна система США. Демократи і республіканці. Асоціація прогресивних дій. Інші політичні партії та угруповання.

Основні зміни у державному ладі США. Принципи федералізму. Централізація влади. Конгрес та його постійні комітети. Демократизація виборчого права. XIX, XXIV і XXVI поправки до Конституції. Закон про виборчі права 1965 р. Президент. Апарат Білого дому. Мілітаризація державного апарату. Пентагон і ЦРУ. Структура поліцейського апарату. ФБР. Верховний Суд США.

Зміни в політичному режимі Сполучених Штатів після Другої світової війни.

Великобританія. Соціально-економічна структура. Розвиток британської двопартійної системи. Консерватори і ліберали. Посилення лейбористської партії.

Еволюція державного ладу. Акт про парламент 1911 р.

Реформа парламенту 1949 р. Спроби подальшої реорганізації палат лордів. Виборчі реформи 1918 р. і 1928 р. Акт про народне представництво 1948 р. Корона. Посилення ролі кабінету. Стиль управління М. Тетчер. Лейбористські уряди. Поліцейські та судові органи. Обмеження місцевого самоврядування. Закон 2011 р. про престолоуспадкування.

Франція. Третя республіка у Франції після Першої світової війни. Багатопартійність. Лівий блок і Національний блок. Робітничі партії. Фашистські організації. Народний фронт 1934–1938 рр. Уряд народного фронту. Державний механізм Третьої республіки.

Франція у Другій світовій війні. Кінець Третьої республіки. Боротьба за демократичну конституцію після закінчення Другої світової війни. Референдуми 21 жовтня 1945 р. і 5 травня 1946 р. Конституція 1946 р. Четверта республіка у Франції. Перегляд Конституції 1946 р.

Військовий заколот 1958 р. в Алжирі. Уряд генерала де Голля. Утворення П'ятої республіки. Конституція 1958 р. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р. Кримінальна поліція Франції. Суд.

Посилення виконавчої влади в провідних країнах буржуазної демократії. Територія та практика делегованого законодавства у Великій Британії, Франції та США.

Німеччина. Революція у листопаді 1918 р. та її наслідки. Веймарська конституція 1919 р. Система органів влади й управління періоду Веймарської республіки (1919–1933 рр.). «Президентські» кабінети. Управління в землях.

Партії і політична боротьба в умовах Веймарської республіки. Встановлення нацистської диктатури. Зміни в державному ладі. Фюрер, рейхстаг, імперська канцелярія. Каральні органи. Агресивна зовнішня політика.

Поразка фашистської Німеччини у Другій світовій війні. Потсдамські угоди. Окупаційний Статут. Політика розколу країни: Бізонія і Тризонія.

Утворення ФРН. Основні риси Боннської конституції 1949 р. Еволюція політичного режиму. Структура поліцейського апарату.

Утворення єдиної німецької держави в жовтні 1990 р. Державний устрій Німеччини.

Італія на початку ХХ ст. Економічна і політична криза після закінчення Першої світової війни. Розвиток фашистського руху. «Похід на Рим» фашистських загонів у жовтні 1922 р. Встановлення фашистської диктатури. Виняткові закони 1926–1927 рр. Одержавлення фашистської партії. Принципи корпоративної системи. Хартія праці 1927 р. Каральні органи.

Італія після Другої світової війни. Боротьба за демократизацію суспільного і державного ладу. Конституція 1947 р.

Японія в період між двома світовими війнами. Мілітаризація суспільства. «Нова політична структура» і «Нова економічна структура». Збереження монархічної влади. Каральні органи.

Японська держава після Другої світової війни. Перебудова суспільно-економічних засад. Конституція Японії 1947 р.

Росія у Першій світовій війні. Причини та передумови Лютневої демократичної революції 1917 р. Соціально-економічне та політичне становище Російської імперії напередодні Лютневої революції.

Перемога Лютневої революції. Повалення самодержавства. Формування Тимчасового уряду. Двоєвладдя.

Тимчасовий уряд та його органи в Україні. Формування місцевих органів влади. Дія законодавства Тимчасового уряду в Україні.

Українська Центральна Рада та її універсали. Гетьманат П. Скоропадського. Директорія. Західноукраїнська Народна Республіка.

СРСР і Україна. Прихід до влади у Росії 25 грудня 1917 р. більшовиків. Проголошення Української Радянської Республіки. Утворення СРСР. Правові основи входження УСРР до складу Союзу РСР.

Утвердження в СРСР наприкінці 20-х – на початку 30-х рр. бюрократичної командно-адміністративної системи управління та культу особи Й. Сталіна.

Індустріалізація і насильницька колективізація сільського господарства, їх законодавче забезпечення. Голодомор в Україні 1932-1933 рр. Зміни у соціально-класовій структурі суспільства.

СРСР у Другій світовій війні. Наслідки війни для економіки, державності і права СРСР.

Поглиблення кризи тоталітарної системи в СРСР у другій половині ХХ ст. Проголошення курсу на прискорення соціально-економічного розвитку країни. Демократизація суспільно-політичного життя в Україні у другій половині 80-х рр. Декларація про державний суверенітет УРСР від 16 липня 1990 р. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. і розпад СРСР.

Китай. Початок новодемократичної революції в Китаї. Період громадянських революційних війн. Утворення Китайської Народної Республіки. Конституція КНР 1954 р. Основний закон 1975 р. і Конституція 1978 р. Конституція КНР 1982 р.

Основні зміни в праві у XX ст. Нові тенденції у розвитку правових систем. Поява нових галузей законодавства і комплексних галузей права. Вплив міжнародних правових норм на внутрішнє право окремих держав.

Активізація кодифікаційної діяльності у Франції та США. Практика консолідованих законів у Великій Британії.

Розвиток цивільного і торгового права. Суб'єкти права. Статус фізичної та юридичної особи. Правові форми організації монополістичного капіталу. Контрольний пакет акцій. Патентні картелі. Антитрестівське законодавство. Еволюція права власності. Право зобов'язань. Нові види договорів. Договори приєднання. Державно-адміністративне втручання у сферу договірних відносин. Цивільний і Торговельний кодекси Франції.

Прогресивні нововведення в сімейному праві. Правове становище заміжньої жінки. Шлюбні контракти.

Соціальне законодавство. Становище професійних спілок. Право на страйк. Закон Вагнера 1935 р. і Закон Тафта-Зартлі 1947 р. у США. Закон «Про відносини в промисловості» 1971 р. у Великій Британії.

Зміни у кримінальному праві. Кримінальний кодекс США 1909 р. Кримінальний кодекс Японії 1907 р. Боротьба із загальнокримінальною злочинністю. Удосконалення пенітенціарної системи. Кримінальне законодавство про політичні злочини. Закон про внутрішню безпеку (Закон Маккарена-Вудда) 1950 р. у США. Кримінальний кодекс Франції 1992 р.

Кримінально-процесуальне право. Закони ФРН 1974 р. про зміни в кримінально-процесуальному праві. Розвиток сумарного судочинства у Великій Британії та США.

Становлення радянського соціалістичного права на початку XX ст. Кодифікація радянського права. Законодавство Союзу РСР та його дія в УСРР (УРСР) до 1991 р.

4. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

4.1. Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять

Форми організації освітнього процесу (3 семестр)

№	Назва тем (модулей)	Кількість кредитів в ECTS	Лекції	Семінарські (практичні) заняття	Самостійна робота	Контроль
1.	Методологія історико-правових досліджень	4,2	18	18	90	поточний
2.	Основні проблеми історії держави і права	2,8	12	12	60	поточний
	Загальна кількість кредитів та годин	7/210	30	30	150	іспит

Види навчальних занять

Основними видами навчальних занять є лекції і семінарські заняття.

В *лекціях* висвітлюються найбільш важливі і складні проблеми по кожній темі навчальної дисципліни з використанням історико-правових нормативних і наукових матеріалів.

Теми лекцій

Лекція 1 (модуль 1). Об'єкт і предмет науки історії держави і права.

Лекція 2 (модуль 1). Категоріальний апарат науки історії держави і права.

Лекція 3 (модуль 1). Періодизація історії держави і права: основні підходи.

Лекція 4 (модуль 1). Методологія науки історії держави і права.

Лекція 5 (модуль 1). Технологія наукового дослідження з історико-правової проблематики.

Лекція 6 (модуль 1). Етика викладання історії держави і права як навчальної дисципліни.

Лекція 7 (модуль 2). Держава і право Стародавнього світу.

Лекція 8 (модуль 2). Держава і право Середніх віків.

Лекція 9 (модуль 2). Держава і право Нового часу.

Лекція 10 (модуль 2). Держава і право Новітнього часу.

На *семінарських заняттях* проблеми, що вивчаються, аналізуються і обговорюються за активної участі здобувачів вищої освіти. При цьому використовуються завдання практичного спрямування, які залежно від складності проблеми пропонуються для вирішення завчасно або безпосередньо на занятті. Кількість балів, яку здобувач може отримати за результатами семінарського заняття, може дорівнювати від 1 до 2 балів.

Теми семінарських занять:

Заняття 1 (модуль 1). Предмет науки історії держави і права.

Заняття 2 (модуль 1). Діалектичні категорії науки історії держави і права.

Заняття 3 (модуль 1). Періодизація історії держави і права.

Заняття 4 (модуль 1). Методи науки історії держави і права.

Заняття 5 (модуль 1). Проведення наукового дослідження з історико-правової тематики.

Заняття 6 (модуль 1). Етичні аспекти викладання історії держави і права.

Заняття 7 (модуль 2). Держава і право країн Стародавнього Сходу та античного світу.

Заняття 8 (модуль 2). Особливості державно-правового розвитку середньовічної Європи.

Заняття 9 (модуль 2). Епоха буржуазних революцій.

Заняття 10 (модуль 2). Розвиток буржуазної держави і права у Новий час.

Заняття 11 (модуль 2). Основні тенденції розвитку держави і права у першій половині ХХ ст.

Заняття 12 (модуль 3). Специфіка розвитку держави і права у другій половині ХХ ст.

4.2. Самостійна робота здобувачів вищої освіти

Призначення самостійної роботи здобувачів: самостійна робота здобувачів є окремою формою організації освітнього процесу, яка разом із лекціями та семінарськими заняттями має єдину спрямованість на формування у здобувачів предметних компетентностей у сфері історико-правового пізнання, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності. Самостійна робота розглядається як необхідна і важлива умова успішного навчання здобувачів на лекціях і практичних заняттях та успішного вивчення навчальної дисципліни в цілому. Кількість балів, яку здобувач може отримати за виконання самостійної роботи, може дорівнювати від 5 до 10 балів.

Зміст і форми самостійної роботи здобувачів:

- 1) вивчення рекомендованої літератури, яка стосується історії держави і права;
- 2) підготовка рефератів (оглядів), які відображають основну проблематику науки історії держави і права, що розглядається на лекціях та семінарських заняттях;
- 3) підготовка рефератів (оглядів), які відображають методи і способи вирішення комплексних проблем науки історії держави і права;
- 4) з'ясування сутності історико-правових джерел, а також здійснення їх герменевтичного аналізу відповідно до плану навчальної дисципліни;

- 5) здійснення історико-правових типологізацій за результатами комплексного дослідження визначених за погодженням з викладачем державно-правових явищ і процесів певного історичного періоду;
- 6) здійснення порівняльного аналізу державно-правових явищ і процесів конкретного історичного періоду, а також систематизації і оцінки отриманих результатів;
- 7) вирішення конкретизованих історико-правових теоретичних або практичних завдань (задач), які запропоновані викладачем;
- 8) виконання есе на запропоновану викладачем тему;
- 9) підготовка наукових статей або тез;
- 10) інші форми індивідуальної роботи за погодженням з викладачем.

4.3. Освітні технології та методи навчання

Освітні технології. Навчальна дисципліна «Актуальні питання історії держави і права» викладається з використанням освітньої технології проблемного навчання, спрямованої на розвиток критичного теоретичного мислення здобувачів, формування у них здатності з'ясовувати сутність проблем, розуміти аргументацію учасників наукової дискусії, шукати шляхи і способи вирішення проблем з урахуванням національного та зарубіжного досвіду, пропонувати свої інноваційні ідеї. При цьому набуття здобувачами відповідних знань, умінь і навичок розглядаються як основа технології навчання. Зокрема, це виражається у тому, що зазначені вище форми освітнього процесу наповнюються конкретним змістом з урахуванням як наявних тематичних проблем навчальної дисципліни, так і проблем, які виникають у здобувачів під час їх вивчення. Така технологія навчання, як показує практика, створює у здобувачів додаткові стимули для навчання та інноваційної діяльності, які з'являються відразу після усвідомлення ними своїх серйозних успіхів у вивченні навчальної дисципліни.

Методи навчання. Викладання навчальної дисципліни здійснюється із застосуванням комбінації методів навчання, вибір яких залежить від темпу

засвоєння навчального матеріалу здобувачами, а також від кількісного складу здобувачів. На лекціях використовуються такі методи навчання, які дозволяють опанувати історико-правову проблематику. Її засвоєння здобувачами є визначальним для правильного осмислення питань з історії держави і права та здобуття здобувачами вміння самостійно вирішувати комплексні проблеми. При висвітленні конкретних проблем теми акцентується увага на глибоких причинах того, чому проблеми залишаються невирішеними, та існуючих напрямках і перспективах їх вирішення. Семінарські заняття передбачають використання кейс-методу, ситуаційного аналізу, дослідницького методу, дискусії, евристичної бесіди та ін.

4.4. Форми педагогічного контролю та система оцінювання якості сформованих компетентностей за результатами засвоєння навчальної дисципліни

Поточний контроль знань і вмінь здобувачів

Поточний (оперативний) контроль знань і вмінь здобувачів здійснюється під час проведення лекції, семінарських занять. Він стосується оволодіння здобувачами відповідними предметними компетентностями і здійснюється шляхом перевірки результатів самостійної роботи здобувачів, виконання ними конкретизованих викладачем теоретичних і практичних завдань. Такий контроль може здійснюватись різними способами, зокрема шляхом усного опитування, перевірки письмових результатів роботи здобувачів, в тому числі результатів виконання ними тестових завдань.

Для об'єктивного оцінювання результатів навчання аспірантів з навчальної дисципліни «Актуальні питання історії держави і права» кафедрою впроваджено критерії оцінювання знань і умінь здобувачів, які дозволяють диференціювати результати академічної діяльності аспірантів за трьома рівнями: пороговим, типовим та відмінним. Пороговий рівень характеризується здатністю аспіранта до відтворення базових знань з навчальної дисципліни, типовий рівень визначається демонстрацією аспірантом аналітичних

здібностей, вмінням обґрунтовувати свою позицію з посиланням на історичні факти та правові джерела, відмінний рівень характеризує здатність до глибокого узагальнення та творчого (наукового) осмислення історико-правових явищ.

Рівні	Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності з дисципліни «Актуальні питання історії держави і права»	Кількість балів за результатами ПК
Відмінний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни та планом семінарських занять, у тому числі орієнтування в основних наукових доктринах та концепціях навчальної дисципліни історії держави і права; 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої викладачем; 3. Посилання при відповіді на питання плану семінарських занять на конкретні історико-правові норми, вміння використовувати першоджерела для обґрунтування своєї позиції; 4. Уміння обґрунтувати свою точку зору при обговоренні дискусійних питань з навчальної дисципліни, усунення прогалин чи неточностей у відповідях інших здобувачів; 5. Здатність до самостійного поповнення знань з історії держави і права та використання отриманих знань під час аналізу історико-правових джерел на семінарських заняттях. 	30-40 балів
Типовий	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне чи достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни з можливими незначними неточностями; 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої навчально-методичним посібником; 3. Здатність до самостійного поповнення знань з історії держави і права та вміння їх застосовувати під час дискусій з історико-правової тематики; 4. Помилки та суттєві неточності при відповіді на занятті за наявності знань для їх самостійного усунення або усунення за допомогою викладача. 	25-29 балів
Пороговий	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого планом семінарських занять при наявності суттєвих неточностей чи прогалин у відповіді на питання плану семінарського заняття; 2. Знайомство з основною літературою, рекомендованою навчально-методичним посібником; 3. Наявність базових знань з навчальної дисципліни для усунення найсуттєвіших помилок у власній відповіді за допомогою викладача. 	20-24 бали
0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність знань по жодному з питань плану семінарських занять. 	0-19 балів

Підсумковий контроль знань і вмінь здобувачів

Підсумковий контроль знань і вмінь здобувачів відбувається після

закінчення лекційних та семінарських занять у формі іспиту. Здобувач допускається до іспиту, якщо за результатами поточного контролю йому нараховано не менше 25 балів. Іспит проводиться в усній формі шляхом надання відповідей на питання білету. З екзаменаційними питаннями здобувачі мають можливість ознайомитись заздалегідь до іспиту. При проведенні іспиту негативною оцінкою самої відповіді на екзаменаційні запитання є оцінка «0 балів», а позитивна оцінка в балах завжди кратна 5 і відповідно може становити 35, 40, 45, 50, 55 або 60 балів. Загальна оцінка знань і вмінь здобувача з навчальної дисципліни формується внаслідок складання балів, отриманих ним до іспиту за результатами поточного контролю і на самому іспиті, тобто мінімальною позитивною оцінкою є 60 балів (25+35), а максимальною оцінкою – 100 балів (40+60).

Під час іспиту результати навчання здобувачів оцінюються з урахуванням критеріїв оцінювання, відображених у таблиці:

Кількість балів	Критерії оцінювання знань і умінь здобувача
60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у науковій та практичній роботі.
55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для наукової та практичної роботи.
50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для наукової та практичної роботи.
45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого

	навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.
40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

Шкала оцінювання результатів навчання з урахуванням поточного і підсумкового контролю

Оцінка за 100 - бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною системою
90-100	A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5
80-89	B	Дуже добре – вище середнього рівня, з кількома помилками	4
75-79	C	Добре – у цілому правильна робота, з певною кількістю незначних помилок	
70-74	D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3
60-69	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	
25-59	FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2
1-24	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота,	

		обов'язковий повторний курс	
--	--	-----------------------------	--

4.5. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Основна література:

1. Адо А. В. Место французской революции в процессе перехода страны от феодализма к капитализму / А. В. Адо // Новая и новейшая история. – 1989. – № 3. – С. 29-41.
2. Адо А. В. Французская буржуазная революция конца XVIII в. и ее современные критики / А. В. Адо // Новая и новейшая история. – 1981. – № 3. – С. 14-28.
3. Барг М. А. Великая английская революция в портретах ее деятелей / М. А. Барг. – М. : Мысль, 1997.
4. Барг М. А. Категории и методы исторической науки / М. А. Барг. – М. : Изд-во «Наука», 1984. – 342 с.
5. Бойко І. Джерела права Галицько-Волинської держави (1199-1349 рр.). *Вісник Львівського Університету. Сер. юрид.* 2006. Вип. 42. С. 59–65.
6. Всеобщая история государства и права: учеб. / под ред. К. И. Батыра. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2001. – 496 с.
7. Історія конституційного законодавства України / упоряд.: В. Д. Гончаренко. Харків: Право. 2007. С.102–122.
8. Дамирли М. А. Право и история: эпистемологические проблемы (Опыт комплексного исследования проблем предмета и структуры историко-правового познания). – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2002. – 456 с.
9. Дашкевич Я. Українські землі в часах Галицько-Волинської державності (кінець X - середина XIVст.). *Пам'ять століть.* 2002. № 4. С. 3–21.
10. Духовна спадщина Київської Русі / редкол. О. В. Александров, А. Г. Баканурський, В. С. Горський. Київ, 1997. 186 с.

11. Законы и категории диалектики : учеб. пособие / Ж. Т. Туленов ; Казах. гос. ун-т им. С. М. Кирова. – Алма-Ата : Б. и., 1969. – 283 с.
12. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов [та ін.]; за ред. Л. М. Маймескулова. – Х.: Право, 2011. – 520 с.
13. Історія держави і права зарубіжних країн / за заг. ред. О. М. Джужи. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Атіка, 2006. – 256 с.
14. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній Новий час) / за ред. Б. Й. Тищик. – Л.: Світ, 2006. – 696 с.
15. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 2002. – 716 с.
16. Історія держави і права зарубіжних країн: правові джерела / упоряд. Г. І. Трофанчук. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.
17. Історія української культури: підруч. / В. А. Качкан, О. Б. Величко, Н. М. Божко та ін.; за ред. В.А. Качкана. 3-є вид., випр. Київ: ВСВ «Медицина», 2016. 368 с.
18. Керимов Д. А. Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права / Д. А. Керимов. – 6-е изд. – М. : Изд-во СГУ, 2011. – 521 с.
19. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. 2-е изд., доп. / И. Д. Ковальченко. – М. : Наука, 2003. – 486 с.
20. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький – Львів : Світ, 1996. – 295 с.
21. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / В. С. Макарчук. – 6-те вид., допов. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.
22. Музыченко П. П. История государства и права зарубежных стран: история государства и права России: [учеб. пособие: ч. 2] / П. П. Музыченко, К. Н. Витман. – 3-е изд., перераб. и доп. – Х. : Одиссей, 2004. – 624 с.
23. Остафійчук В. Ф. Історія України: Сучасне бачення: навч. посіб. 3-те вид., переробл. і допов. Київ: Знання-Прес, 2006. 422 с.
24. Петровський В. В. Історія України: Неупереджений погляд: Факти.

Міфи. Коментарі / Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. 2-ге вид., випр. та допов. Харків: ВД «Школа», 2008. С. 216–230.

25. Ричка В. М. Київська Русь: проблема етнокультурного розвитку (конфесійний аспект). *Український історичний журнал*. 1994. № 10. С. 1-34.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/Preprint_1994_10_1

26. Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917–1922 рр. (форми і проблеми розбудови). Харків: Основа, 1996. 164 с.

27. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн / М. М. Страхов. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Ін Юре, 2003. – 584 с.

28. Українське суспільство, 1992-2009. Динаміка соціальних змін: зб. ст. / за ред. В. Ворона, М. Шульги. Київ: Ін-т соціол., 2009. 558 с.

29. Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн / К. Г. Федоров. – К. : Вища шк., 1994. – 464 с.

30. Черниловский З. М. Всеобщая история государства и права / З. М. Черниловский. – М.: Юристъ, 2001. – 576 с.

31. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: у 2-х т. / В. Д. Гончаренко. – К. : Ін Юре. – 1998.

32. Хрестоматія по всеобщей истории государства и права / Под ред.: К. И. Батыра, Е. В. Поликарпова. – М. : Юристъ. – 2007.

33. Хрестоматія по истории государства и права зарубежных стран: в 2-х т. / Е. Н. Трикоз; сост. О. Л. Лысенко; отв. ред. Н. А. Крашенинникова. – М. : НОРМА. – 2004. – 816 с. Бойко О. Д. Історія України: посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 656 с.

Додаткова література:

1. Бойко І. Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349 – 1569 рр.): монографія / І. Й. Бойко; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 628 с.

2. Борисенко В. И. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ

століття: навч. посібник. Київ: Либідь, 1998. 616 с.

3. Ведерникова О. Н. Современные уголовно-правовые системы: типы, модели, характеристика / О. Н. Ведерникова // Государство и право. – 2004. – № 1. – С. 68-76.

4. Відейко М. Ю. Україна: від Трипілля до Антів. Київ: Кріон, 2008. 280 с.

5. Головка О. М. Фінансова адміністрація Російської імперії в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.): історико-правове дослідження. Харків: СІМ, 2005. 448 с.

6. Гороховська О. В. Посягання на життя за кримінальним правом Англії, Франції та ФРН / О. В. Гороховська // Держава та регіони. – 2001. – № 1. – С. 95-100.

7. Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні: навч. посібник. Харків: Право, 2007. 280 с.

8. Історія України: підручник / В. М. Литвин. 5-те допов. вид. Київ: Наук. думка, 2010. 831 с.

9. Конквест Р. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. Луцьк: Терен, 2007. 456 с.

10. Кульчицький С. В., Мицик Ю. А., Власов В. С. Історія України. Київ: Києво-Могилянська академія, 2010. 595 с.

11. Матвійчук В. К. Вплив позитивних тенденцій кримінального законодавства з охорони довкілля Мексики, Японії, Швейцарії, ФРН, Данії, Швеції, Австрії на вдосконалення норм КК України / В. К. Матвійчук // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 2. – С. 155-158.

12. Сафонов В. Н. Социальное законодательство в США: Историко-правовой аспект / В. Н. Сафонов // Государство и право. – 1999. – № 1. – С. 98-105.

13. Субтельний О. Україна: історія / пер. з англ. Ю. І. Шевчука; вст. ст. С. В. Кульчицького. Київ: Либідь, 1991. 512 с.

14. Титова Н. Логуш Л. Фермерство в США: державний захист прав

фермерів / Н. Титова, Л. Логуш // Право України. – 1993. – № 4. – С.30-31.

15. Трудовое законодательство американских штатов в официальной занятости, заработной платы и страхования по безработице // Государство и право. – 2003. – № 3. – С. 100-113.

16. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англия, США, Франция, Германия, Япония) : Сб. законодат. материалов / Под ред. И. Д. Козочкина. – М. : ЗЕРЦАЛО, 1999. – 352 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет:

1. Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://dspace.nlu.edu.ua/>
2. Наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія» – <http://library.onua.edu.ua/>
3. Наукова бібліотека Львівського Національного університету ім. Івана Франка – <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>.
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України – <http://www.nplu.org>
6. Офіційний сайт Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua>
7. Офіційний сайт Харківської державної наукової бібліотека імені В. Г. Короленка – <http://korolenko.kharkov.com>
8. Офіційний сайт Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Карта предметних компетентностей з навчальної дисципліни

Шифр та назва компетентностей за спеціальністю і/або спеціалізацією	Шифр та назва компетентностей з навчальної дисципліни
ЗК – загальні (універсальні) компетентності.	ПК – предметні компетентності з навчальної дисципліни
ЗК–1. Знання та розуміння предметної галузі і професії.	ПК–1. Уміння виокремлювати головні проблеми методології та науки історії держави і права.
ЗК–2. Здатність до вирішення проблем інноваційного характеру.	ПК–2. Навички практичного застосування основних і додаткових методологічних підходів науки історії держави і права під час роботи з історико-правовим матеріалом.
ЗК–3. Здатність продукувати нові ідеї (креативність).	ПК–3. Здатність до формулювання альтернативних поглядів під час оцінювання складних історико-правових явищ.
ЗК–4. Здатність до пошуку альтернативних рішень у професійній діяльності.	ПК–4. Уміння всебічно тлумачити першоджерела з історії держави і права.
ЗК–6. Уміння ефективно проводити наукові дослідження.	ПК–5. Здатність використовувати під час дослідження головних проблем науки історії держави і права в повному обсязі її методологічний інструментарій.
ЗК–7. Уміння працювати в міждисциплінарній галузі.	ПК–6. Уміння застосовувати основні загальнонаукові та спеціально-наукові методи історії держави і права під час формування теоретичних узагальнень і категоріального апарату юридичної науки.
ЗК–8. Уміння розуміти великі обсяги інформації і критично-конструктивно її оцінювати.	ПК–7. Здатність до самостійної роботи з історико-правовими документами та їх компетентного тлумачення.
ЗК–12. Уміння виявляти й використовувати джерела інформації (бібліографії, документи, web-сайти	ПК–8. Уміння працювати з бібліотечними ресурсами та інформаційними мережами з метою

та ін.).	залучення нових джерел з історії держави і права.
ЗК–14. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.	ПК–9. Здатність робити широкі теоретичні узагальнення з актуальних питань історії держави і права та публічно відстоювати власну точку зору.
ЗК–15. Здатність до безперервної самоосвіти та самовдосконалення.	ПК–10. Здатність до постійного розвитку мотиваційних навичок з поглиблення знань з історії держави і права.
ФКС – фахові компетентності за спеціальністю	
ФКС–1. Уміння розв’язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення наукових досліджень та впровадження інновацій.	ПК–11. Знання методології і специфіки проведення комплексної наукової роботи з історії держави і права.
ФКС–2. Уміння орієнтуватися в проблемах юридичної науки.	ПК–12. Уміння виокремлювати та формулювати найбільш дискусійні питання історії держави і права.
ФКС–3. Знання методології наукових досліджень в юриспруденції.	ПК–13. Уміння характеризувати теорію, методику і техніку основних засобів наукового пізнання, що використовуються історико-правовою наукою.
ФКС–4. Здатність застосовувати загальнонаукові та спеціальні юридичні методи дослідження.	ПК–14. Здатність використовувати у повному обсязі під час проведення досліджень історико-генетичний, історико-порівняльний та історико-типологічний методи спеціально-наукового пізнання.
ФКС–7. Знання механізму інтернаціоналізації права в умовах глобалізації.	ПК–15. Розуміння впливу глобалізації та її наслідків у вигляді інтернаціоналізації права у новітній історії України та зарубіжних країн.
ФКС–9. Знання конституціоналізації національного права.	ПК–16. Уміння виокремлювати головні історичні етапи конституціоналізації українського і зарубіжного права.
ФКС–14. Знання механізму вирішення юридичних колізій у правовому регулюванні суспільних	ПК–17. Здатність характеризувати основні способи вирішення юридичних колізій на різних

відносин.	історичних стадіях державно-правового розвитку України і зарубіжних країн.
ФКС–15. Знання правової герменевтики.	ПК–18. Знання герменевтичних прийомів і способів інтерпретації історико-правових документів.

**Карта результатів навчання здобувача вищої освіти, сформульованих у
термінах компетентностей**

Шифр та назва РН за спеціальністю і / або спеціалізацією	Модуль НД	Шифр та назва РН з навчальної дисципліни
РНС – результати навчання за спеціальністю		Результати навчання з навчальної дисципліни
РНС-1. Здатність продемонструвати знання й розуміння юриспруденції в сучасному наукознавстві.	№1	РНС НД–1.1. Демонструвати знання й розуміння основних етапів становлення і розвитку історико-правової науки.
	№2	РНС НД–2.1. Демонструвати знання й розуміння еволюції концептуальних засад осмислення найбільш дискусійних питань історії держави і права.
РНС-2. Здатність продемонструвати знання й розуміння проблематики глобалізації та формування сучасних правових систем.	№1	РНС НД–1.2. Демонструвати знання й розуміння періодизації історичного процесу глобалізації.
	№2	РНС НД–2.2. Демонструвати знання й розуміння напрямків історичного розвитку національних правових систем та впливу на них процесів глобалізації.
РНС-4. Проаналізувати методологічні аспекти взаємодії юридичної науки і юридичної практики.	№1	РНС НД–1.3. Пояснювати способи і можливості застосування загальнонаукових та спеціально-наукових методів історико-правової науки у практичній дослідницькій діяльності.
	№2	РНС НД–2.3. Відшукувати конкретні приклади взаємодії юридичної науки і юридичної практики на кожному з головних етапів розвитку історії держави і права України і зарубіжних країн.
РНС-6. Здатність продемонструвати вміння формулювати нові гіпотези та наукові проблеми в галузі права, обирати належні напрями й відповідні методи для їх дослідження.	№1	РНС НД–1.4. Демонструвати вміння обґрунтовувати і розробляти теорію, методикку і техніку конкретно-проблемних методів історико-правового пізнання.
	№2	РНС НД–2.4. Демонструвати вміння формулювати нові гіпотези та висувати нові точки зору на найбільш дискусійні питання історії держави і права.

PHC-11. Здатність продемонструвати знання та розуміння прикладних аспектів правової герменевтики.	№1	PHC НД–1.5. Демонструвати знання і розуміння основних методологічних прийомів інтерпретації історико-правових документів, включаючи методику їх перевірки на фальсифікацію.
	№2	PHC НД–2.5. Проводити на практичному рівні герменевтичний аналіз першоджерел з історії держави і права.
PHC-13. Інтерпретувати основні напрями правової глобалізації та інтернаціоналізації та визначати правові механізми реалізації права в різних правопорядках та юрисдикціях.	№1	PHC НД–1.6. Демонструвати розуміння зародження і генезису основних напрямів правової глобалізації та інтернаціоналізації.
	№2	PHC НД–2.6. Визначати правові механізми реалізації права на різних історичних етапах державно-правового розвитку України і зарубіжних країн.
PHC-16. Здатність продемонструвати знання юридичної техніки та її прикладних аспектів в дискурсі правової епістемології та юридичної практики.	№1	PHC НД–1.7. Визначати складові юридичної техніки, властиві кожному періоду історії держави і права України.
	№2	PHC НД–2.7. Характеризувати процес правотворчості відповідно до основних схем періодизації історії держави і права України і зарубіжних країн.

